

17.02.2025

SVAR PÅ INITIATIVET

Initiativet handlar om missbruks- och beroendeproblem hos äldre och lyfter fram övergången från arbetsliv till pension som en risksituation. Som svar på initiativet lyfter vi fram hur missbruks- och beroendeproblem hos äldre tar sig uttryck i vår region och vilka tjänster som finns tillgängliga i regionen för målgruppen.

Österbottens välfärdsområde har ett lagstadgat ansvar för att tillhandahålla lagstadgade mentalvårds-, missbruks- och beroendevårdstjänster till invånarna i sitt område. Tjänsterna tillhandahålls enligt både socialvårdslagen och hälso- och sjukvårdslagen. Tjänsterna tillhandahålls antingen av välfärdsområdet självt eller genom köptjänster. Tjänsterna är tillgängliga för alla befolkningsgrupper och åldersgrupper och tar hänsyn till behoven hos både enskilda klienter och familjer.

Österbottens välfärdsområde erbjuder tjänster för psykiska ohälsa samt hälso- och sociala olägenheter som orsakas av missbruk och andra beroenden. Stöd för missbruks- och beroendeproblem erbjuds på basnivå vid social- och hälsocentralerna och mer specialiserad öppen missbruksvård vid välfärdsområdets tre Psykosociala centraler. Om de grundläggande öppenvårdstjänsterna inte räcker till, är det möjligt att uppsöka en enhet för tillnyktring och akutvård vid den beroendepsykiatriska avdelningen i välfärdsområdet. Som uppföljande behandling kan man rekommendera sluten missbruksrehabilitering. För närvarande ordnas rehabiliteringen för den svenskspråkiga befolkningen i områdets egen enhet Pixneklinken och för den finskspråkiga befolkningen genom köptjänster.

Efter drogrehabiliteringen kan personens rehabiliteringsstöd fortsätta i ett psykosocialt center. I Vasa finns det också dagcenterverksamhet för personer som genomgår missbrukarrehabilitering. Utöver de tjänster som tillhandahålls av Österbottens välfärdsregion erbjuds stöd för missbruks- och beroendeproblem även av föreningar och aktörer inom den tredje sektorn i regionen, såsom AA- (Anonyma Alkoholister), NA- (Anonyma Narkomaner) och GA- (Anonyma Spelare) grupper som erbjuder kamratstöd.

Om en person som genomgår missbrukarrehabilitering eller en aktiv missbrukare behöver stöd med sitt boende och sin vardag, kan detta ordnas via boendetjänsterna i välfärdsområdet. Tillfälliga bostäder, stödbostäder, dygnetruntbostäder och kollektiva bostäder finns tillgängliga enligt socialvårdslagen. Dessa tjänster tillhandahålls av verksamhetsområdet Rehabilitering och psykosociala service, antingen som hemtjänst eller via våra boendeenheter. Området har sju (7) boendeenheter för personer med psykisk ohälsa och missbruksproblem. Två av dessa boendeenheter är specialiserade på boendeservice för personer med beroendeproblem. Boendetjänster tillhandahålls också på uppdrag och tjänster tillhandahålls för personer med minnesproblem på grund av drogmissbruk.

Anhöriga, som kan vara make/maka, barn eller andra släktingar till missbrukaren, spelar ofta en viktig roll för att missbrukaren ska söka vård. På de psykosociala centren erbjuder Österbottens välfärdsområde samtalsstöd för anhöriga till missbrukare och de tas också i beaktande under missbrukarens slutna missbruksbehandling.

Alkohol är fortfarande den vanligaste rusmedelsanvändningen bland äldre och personer i pensionsåldern. I Österbottens välfärdsområde har man identifierat en ökad risk för substansbruk i samband med pensionering och ökad fritid. Ensamhet och olika humörstörningar som ångest och depressiva symtom kan också vara förknippade med en ökad risk för ökad substansanvändning. Spel- och penningrelaterade problem och beroenden har också blivit vanligare bland äldre på senare år. Dessa situationer är ofta förknippade med skam och rädsla för stigmatisering, vilket kan leda till att äldre människors missbruksproblem inte uppmärksammas. Överkonsumtion av alkohol kan bland annat visa sig genom höga levervärden, fosfatidyletanolnivåer i blodet och olika hjärt-kärlsymtom och sjukdomar. Det är därför viktigt att vårdpersonalen är medveten om dessa mätningar och symtom.

Bland de klienter som besöker psykosociala center för missbrukare är den äldre befolkningen klart mindre än befolkningen i arbetsför ålder, dvs. i genomsnitt ca 3% av det totala antalet. Antalet klienter har dock ökat, särskilt i den centrala delen av regionen (Vasa, Korsholm, Vörå och Laihela).

Psykosociala centret norra – Psykososiaalinen keskus pohjoinen

Ålder - Ikä	Antal klienter – Asiakkaita 2022	Antal klienter – Asiakkaita 2023	Antal klienter – Asiakkaita 2024
65 – 74	26	24	18
75 – 84	5	4	8
85 -	0	0	0

Psykosociala centret mellersta – Psykososiaalinen keskus keskinen

Ålder - Ikä	Antal klienter – Asiakkaita 2022	Antal klienter – Asiakkaita 2023	Antal klienter – Asiakkaita 2024
65 – 74	15	28	43
75 – 84	2	9	8
85 -	0	0	0

Psykosociala centret mellersta – Psykososiaalinen keskus keskinen

Ålder - Ikä	Antal klienter – Asiakkaita 2022	Antal klienter – Asiakkaita 2023	Antal klienter – Asiakkaita 2024
65 – 74	14	13	14
75 – 84	3	3	5
85 -	0	0	0

Majoriteten av de klienter som hänvisats till missbrukarrehabilitering på anstalt har varit män. För personer över 65 år har antalet klienter varit nästan oförändrat under de senaste två åren. Det finns inga klienter som är 85 år eller äldre inom missbruksvården. Å andra sidan finns det några äldre personer med en historia av allvarliga missbruksproblem på boenden i välfärdsområdet. För personer med demens på grund av missbruk tillhandahåller divisionen för rehabilitering och psykosociala tjänster separata boendeservice. Det finns också några personer med minnesproblem i verksamhetsområde Hem- och boende som behöver tjänster på grund av missbruksproblem.

Institutionaliserad beroendevårds rehabilitering – Laitosmuotoinen päihdekuntoutus (egen/oma + köptjänster/ostopalvelut)

Ålder - Ikä	Antal klienter – Asiakkaita 2023	Antal klienter – Asiakkaita 2024
60 – 64	13	9
65 – 70	2	6
71 –	1	1

I Österbottens välfärdsområdes har man identifierat ett behov av att utveckla beroendevårdstjänster och vårdhänvisningsmekanismer för äldre personer.

En social rapporteringsenkät genomfördes hösten 2024 inom äldreomsorgen i samarbete med sociala kompetenscentret SonetBotnia. Slutrapporten från enkäten visade att äldre personers missbruks- och psykiska problem har ökat och att äldre personer som behöver psykiska- och missbrukstjänster utgör en så kallad mellangrupp, för vilken det är svårt att hitta lämpliga serviceformer. Enligt enkäten har personalen i de så kallade vanliga äldreboendena inte tillräcklig kompetens för att hantera aggressivt beteende hos klienter med psykisk ohälsa, missbruksbakgrund och demens. Dessa situationer kan naturligtvis också orsaka otrygghet hos andra klienter.

I Österbottens välfärdsområde finns det få boendeenheter för äldre personer med psykiska och missbruksproblem. Klientens modersmål påverkar också och i vissa situationer försvårar det att ordna lämplig boendeservice.

Slutrapporten efterlyste mer samarbete med psykiska och missbrukstjänster och möjligheten för dem att nå ut till äldre genom gemensamma aktiviteter. Detta skulle också kunna sänka tröskeln för klienten att söka sådan hjälp. Enbart rådgivning ansågs inte vara en tillräcklig åtgärd. Äldre personer behöver mer individuellt stöd med tydliga mål (jämför med Östra Finland) samt platser i boendeenheter specialiserade på psykiska och missbruksfrågor. Behovet av särskilt stöd måste också beaktas. Utbildning och utbildad personal behövs i äldreboenden samt stöd från specialiserad psykiatrisk vård. Vid behov måste också särskild kompetens och samarbete utvecklas inom samarbetsområdet.

I lättare situationer kan Alvar-verksamheten eller annan liknande digital tjänst användas. Yngre klienter behöver meningsfull och innehållsrik dagverksamhet, som exempelvis Sininauhaliittos Pilke-verksamhet.

Välfärdsområdet bereder för närvarande en plan för utveckling av missbrukartjänsterna i regionen. I detta förberedande arbete beaktas även äldre personer som målgrupp för tjänsterna.

Att utveckla samarbetet med företagshälsovården är ett viktigt steg för att ge tidigt stöd till personer som befinner sig i en stor omställning i livet och som lämnar arbetsmarknaden. För 2025 har Österbottens välfärdsområde ingått ett avtal med A-klinikstiftelsen om förebyggande rusmedelsarbete i syfte att stärka samarbetet och kompetensen inom rusmedels- och mentalvårdsarbetet i området och bygga upp klientorienterade servicevägar mellan socialvården och organisationsaktörer. I detta sammanhang är det också möjligt att ta hänsyn till äldre människor. Främjandet av välbefinnande och hälsa förutsätter också samarbete mellan kommuner, organisationer och välfärdsområden. Äldre personer är en viktig målgrupp för detta arbete och med en minskande försörjningskvot är det särskilt viktigt att se till att den åldrande befolkningen behåller en god hälsa så länge som möjligt. Att förebygga missbruksproblem, inklusive psykiska problem, är en viktig del av detta arbete.

Marja Mustonen
Chef för mental- och missbrukarvård
marja.mustonen@ovph.fi
040 141 7381

Berit Kivimäki
Servicechef
berit.kivimaki@ovph.fi
040 354 9918